

Z uvedbo elektronske dispozicije smo pred 20. leti začrtali nov razvoj

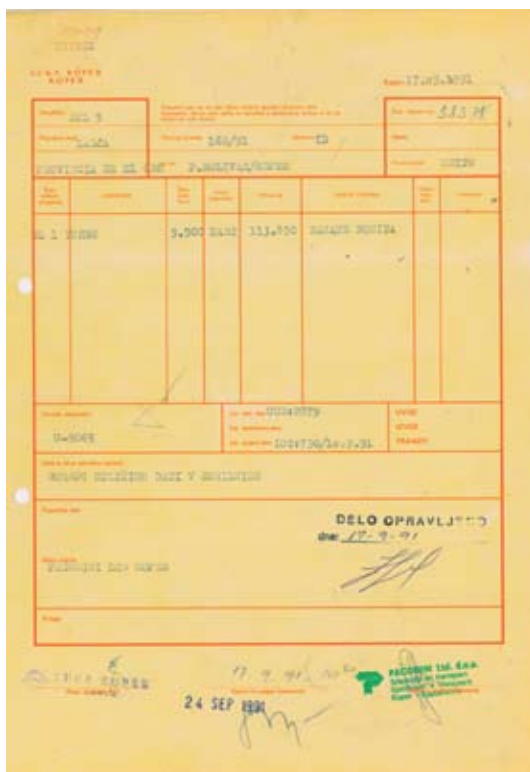
Luška dispozicija je eden temeljnih luških dokumentov, stara je toliko kot Luka sama, saj je v bistvu temeljni dogovor med naročnikom in izvajalcem storitve na blagu ter osnova za carinske evidence. Je prvi dokument, ki sproži vse dejavnosti z blagom. V računalniško obliko so jo prenesli pred natanko dvajsetimi leti in odtlej poteka računalniško izmenjevanje podatkov z uporabniki luških storitev.

DISPOZICIJE SO TISKALI, PISALI, PRENAŠALI

Dispozicija je bila od vedno v Luki. Delalo pa se je vse ročno, dispozicije so bile predtiskani obrazci v šestih kopijah. **Bojana Sluga**, ki je tedaj delala v Službi blagovnih evidenc, kamor so se stekale dispozicije, se dobro spominja tega pomembnega dokumenta: »Rdeča dispozicija (danes z oznako DVH) je bila za prijavo blaga, ki je prišlo v Luko s kamioni, vagoni ali ladjo. Sama sem največ delala na uvoznih dispozicijah. Še do nedavno tega sem eno rdečo dispozicijo celo hranila za spomin. Modra dispozicija (DIZ) je bila za izhod blaga, rumena (DDD) pa je bila za dodatna dela npr. za tramak blaga od skladišča do skladišča, za polnjenje in praznjenje kontejnerjev, za razna dela, kot so čiščenje, tehtanje ipd.

Ko smo leta 1992 prešli na elektronsko dispozicijo, smo nekaj časa delali dvojno, klasično ročno in računalniško. Tudi računalniške dispozicije se natisne in arhivira, tako da glede tega ni bistvene razlike, odpadlo pa je fizično raznašanje dispozicij med pisarnami in na delovišče, poleg tega je hitrost prijave blaga bistveno večja,« se spominja Bojana.

Elektronska dispozicija je veljala za revolucijo, ker je prvič v 90. letih vpeljala elektronsko naročanje. Danes je to samoumevno, pred 20. leti pa nikakor ni bilo. Avtomatiziralo je postopke in na tej osnovi se je gradilo naprej, tudi TinO.



V fakturiranje

LUKA KOPER

Datum izpisa: 03.10.2012 09:50

STRAN 1

NR. 2895384 (0)

NAROČNIK: INTS - INTERSERVICE D.O.O. INTŠTEV: 256450
 ZA PODROČJE: TS - Terminal za ladje POZICIJA: 110-12-0111
 SKLADIŠČE: KO KONA KOND. 5 HALA A REFERENT: IGOR
 C. PRIJAVLJAV: TELEFON: 663303

IZ: GT PLAČNIK: INTS - INTERSERVICE D.O.O.
 ZA: SI NAČIN PLAČILA: LK 407 - 9
 VIA: AGENT CNT:

LADJA / POT: LKST 50198 LOHOK STRAIT ZAVAR.KRITO: NE

NAROČENO: ZOREN ZORENJE BLAGA V ZORILNICI

OPOMBA NAR.: PREMIK V KOND: 2108 KARTONOV BANANEC VSE ODVOJENE PALETE V SKL. 7
 OPOMBA LUKA: Premaknjeno 11.9.2012 v 9/2b

PK 1	BLAGO: BANANE BANANEC PALETE	Transit - RASTODER
B/L: 1	Ex Ladja: LKST	
MARKSBN: BANANEC PALETE	TEMP. SKLADIŠČENJA: MIN: 13.10 °C MAX: 13.60 °C	
KOLIČINA: CT 2108 - Kartoni	BRUTO: 44057.2000 KG	
KOLIČINA TRG.: 0		
ŠT. SBE: T 2883238 / 1	DVH: 2883238 / 1	VCP: 10 - 1454 / 0 / 30.08.2012
PRILOGA: CB - Carinsko blago	RASTODER	30.08.2012

SKUPAJ	1 SKUPAJ KOLET:	2108 BRUTO:	44057.2000 KG	M3
PB:				

ROD:	NAROČNIK:	AGENT:	PLAČNIK:	SPREJETA:	CAR. EVID:	CAR. VHOD:	ZARJUDER:
NAR:	KP UOBKOBK		Fuzij Omenalšč	11.09.2012			Danko Vrhše
DATUM:	11.09.2012			12:21			18.09.2012
URA:	10:06						08:30

Primer rumene dispozicije za isto delo v papirnati (levo) in elektronski obliki

OSNOVNI CILJ JE BIL POVEZATI POSLOVNO OKOLICO Z LUKO

Kako se prehoda na elektronsko dispozicijo spominja eden od njenih avtorjev **Boris Vuga**, projektant informacijskih sistemov, od leta 1989 zaposlen v družbi 3 PORT v Kopru, prej pa v Luki Koper: »Prva uradna elektronska dispozicija je bila poslana 3. septembra, iz računalnika Feršpeda v Luko za vhod blaga s kamionom,« se še živo spominja Boris in doda: »To izpisano dispozicijo, bila je rdeča, sem imel izpisano vsa leta na zidu, s selitvijo naših pisarn pa se je izgubila,« nam zaupa podobno kot prej Bojana

usodo poslednjih papirnatih dispozicij. Računalnikov še ni bilo prav veliko, kar nekaj špediterjev je imelo le pisalne stroje, tako da smo jih poleg uporabe programa za izdelavo izmenjavo računalniške dispozicije učili tudi osnov uporabe računalnikov, pove Boris.

»Glavni problem je bil, da se je dispozicijo tipkalo. To so bili obrazci v osmih oz. šestih kopijah. Luka jih je tiskala in prodajala špediterjem, oni so jih pisali in dodajali razne dokumente. Ideja je bila uvesti elektronsko izmenjavo podatkov, da se carinska evidenca blaga v Luki avtomatsko odpre in gredo podatki v luški sistem. Osnovni cilj je torej bil

povezati poslovno okolico z Luko. Luka je startala projekt z osnovnim dokumentom, to je dispozicijo, kar je bilo logično.

Zunanji subjekti so pošiljali elektronsko dispozicijo in nazaj so dobivali elektronski dokument Potrdilo o vskladiščenju oz. izskladiščenju. Bistvo vsega je seveda bilo, da bi vse hitreje potekalo. Papir pa je ostal. Vsebinska je ostala enaka, način poslovanja se je prilagodil elektronskemu. Prednosti so bile drugače; vhodna dispozicija za kamione je veljala istočasno tudi kot carinska prijava, kar je prednost za špediterje. Le carini so morali nositi papirje, da dobijo njihov velik zelen žig. Veliko smo pridobili na hitrosti.«



Projektant informacijskih sistemov Boris Vuga, eden od avtorjev projekta prehoda na elektronsko dispozicijo

BILI SMO IDEALISTI, LUKA BO DRUGI HAMBURG

3Port so bili avtorji elektronske dispozicije, razvili so jo, uvedli in še leto dni ostali skrbniki za ta sistem. Projekt so poimenovali SDISET. Od začetka projekta do predaje v redno uporabo je preteklo eno leto. Boris: »Najprej smo morali pregledati in se dogovoriti za pravne osnove, ki bodo veljale za računalniško izmenjavo. V ta namen je bila ustanovljena delovna skupina, v kateri so sodelovali predstavniki špediterjev (Feršped in Intreureopa), predstavniki pomorskih agentov (Jadroagent) in Luke. Potrebno je bilo tudi določiti standarde izmenjave in množico šifrantov. Šifranti so namreč potrebni za računalniško obdelavo. Veljavne mednarodne smo lahko takoj uporabili (npr. oznake luk, oznake zabožnikov), kjer (še) ni bilo mednarodnih šifrantov, pa smo jih prevzeli od partnerjev Luke, ki so bili takrat najbolj računalniško razviti.

Sistem SDISET je poleg potrjevanja med agenti in špediterji, sprejemanja dispozicij v Luki, pri carini, luških planerjih in v službi blagovnih evidenc opravljal tudi avtomatsko odpiranje blagovnih evidenc ter

ažuriranje blagovnih kartic po izvršenih vskladiščenjih in izskladiščenjih ter vračanje informacij naročnikom.

Vzpostavljeno je bilo vozlišče, ki je evidentiralo čas prehoda vsakega sporočila. Dogovorjeno je bilo, da je časovni žig na vozlišču tisti, ki določa čas primopredaje dokumenta med pošiljateljem in prejemnikom, kar je pomembno v primeru pravnih sporov. Za vse, ki bi želeli sami razviti sistem, pa smo morali poiskati rešitve, kako ga povezati v sistem. Izdelana je bila javna knjiga standardov, ki je pojasnjevala, kako poteka delotok dokumentov in kakšni so računalniški odgovori.

Poleg te knjige za izmenjavo sporočil, smo izdelali še knjigo šifrantov in knjigo segmentov za sestavo sporočil. V Luki je bil razvit sistem za avtomatsko posodabljanje šifrantov, ki jih uporabljajo vsi v sistemu. Skratka, ko je prišla dispozicija v luški računalnik, je sistem javil nazaj formalne napake, če jih ni bilo, je bila dispozicija posredovana v postopek sprejemanja. In potem so dispozicijo videli vsi odgovorni in ko so jo podpisali, je bila sprejeta. Vse te informacije so potem romale nazaj k naročniku. Skladiščnik jo je videl, ni bilo

potrebno fizično nesti papirja in skladiščnik se je lahko vnaprej pripravil. In tako je, mislim, v osnovi še danes.

Skratka, mi smo bili takrat idealisti. Hoteli smo razviti tak sistem, kot so ga že imele nekatere največje zahodne luke. Govorili smo, Luka bo drugi Hamburg, ki je imel takrat enega najbolj razvitih informacijskih sistemov. Vizija je bila, da bodo postopoma tudi vsi ostali dokumenti, ki se izmenjujejo, predelani v elektronske.

Prvo dispozicijo je poslal **Darij Skrt** iz Feršpeda. Prišel je voznik kamiona, Darij pa jo je odtipkal v računalnik in rekel: »Poslano!«. Dispozicija je bila potrjena, sprintal jo je in jo dal vozniku, ki se je čudil. Potem je prišel nazaj in navdušeno rekel: »So mi jo sprejeli!« svoje spomine zaključuje Boris.

PRIDOBILI SMO NA HITROSTI STORITVE

Tudi **Fabio Hrvatin**, direktor mednarodne špedicije in pomorske agencije

smo bili skeptični, bali smo se, da bodo ljudje odveč, a ni bilo tako, pač pa smo lahko naredili dosti več dela. Pomembno je bilo, da se je uvedlo računalnike, s čimer smo pridobili na hitrosti storitve. Prehod je bil tako kot vsak težaven, ker prinese za sabo predvidljive in nepredvidljive stvari, zahteva več energije, potrpežljivosti in časa, saj se zamenja filozofija dela. Baza je ostala enaka vse do danes, le prilagajala se je času in se nadgrajevala. Danes so odgovori še hitrejši od trenutka, ko se dokument naredi do povratne informacije. S tem se je izboljšal tudi pregled blaga, sledljivost in tudi pregled za nazaj. Sistemi so prirejeni tako, da lahko uporabnik dobi informacijo o zalogah svojega blaga. Edina negativna stvar je bila, da je bila cena za nakup paketa, ki ga je moral kupiti vsak uporabnik, visoka. Prva povezava je bila modemska, tako da je kar nekaj časa trajalo do pridobitve povratne informacije. Z razvojem



Fabio Hrvatin, direktor mednarodne špedicije in pomorske agencije Interservice, se še dobro spominja revolucionarnega prehoda na elektronsko dispozicijo

Interservice, se še spominja, kako so modre, rdeče in rumene dispozicije nosili potrjevati na vhod, na carino in v luško pisarno blagovnih evidenc.

»Z elektronsko dispozicijo je bil narejen ogromen preskok in začrtan nov razvoj. Takrat

tehnik se je čas skrajšal, danes imamo podatke praktično »on line«, manjša je tudi možnost za napake. S takšno količino, kot se danes obrača v Luki, si drugačnega načina dela ne moremo niti predstavljati.«

Sonja Kranjec